

رابطه‌ی بین فراشناخت با بهزیستی روانشناختی و انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه‌ی دو شهر خرم آباد

جواد بیرانوند^{۱*}، سمیرا شکری^۲

^۱ کارشناس ارشد مدیریت آموزشی، گروه مدیریت آموزشی، دانشکده ادبیات، دانشگاه آزاد خرم آباد، لرستان، ایران (نویسنده مسئول)

^۲ دانشجوی دکتری بهداشت و ایمنی مواد غذایی، بخش بهداشت و ایمنی مواد غذایی، گروه مهندسی بهداشت محیط، دانشکده بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

چکیده

هدف: هدف این پژوهش بررسی رابطه‌ی بین فراشناخت با بهزیستی روانشناختی و انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه‌ی دو شهر خرم آباد انجام شد. **روش تحقیق:** نمونه پژوهش شامل ۱۲۹۴ نفر دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه‌ی دو شهر خرم آباد در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۹ می‌باشد که با روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای متناسب با حجم نمونه انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های آگاهی فراشناخت، بهزیستی روانشناختی و انگیزه پیشرفت تحصیلی استفاده گردید، ضریب پایایی پرسشنامه‌ها با روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۸۱، ۰/۹۳۴ و ۰/۸۶۷ محاسبه گردید. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون آماری ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه گام به گام استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد، بین فراشناخت، دانش شناختی و تنظیم فراشناختی با انگیزه پیشرفت، بهزیستی روانشناختی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه‌ی دو شهرستان خرم آباد رابطه مثبت معنی دار وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد ابعاد دانش شناختی و تنظیم فراشناختی توانایی پیش‌بینی بهزیستی روانشناختی و انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان دوره-ی دوم متوسطه ناحیه‌ی دو شهرستان خرم آباد را دارند.

واژه‌های کلیدی: فراشناخت، بهزیستی روانشناختی، انگیزه پیشرفت.

مقدمه

دوره متوسطه دوم یکی از مقاطع تحصیلی بسیار مهم و حساس تربیتی و آماده سازی نوجوانان در زمینه های مختلف روانی، آموزشی و اجتماعی است. یکی از این ابعاد مهم تربیتی توجه به مساله بهزیستی روانشناختی آنان می باشد (۱). ریف بهزیستی روانشناختی را تلاش فرد برای تحقق توانایی های بالقوه واقعی خود می داند. این مدل از طریق ادغام نظریه های مختلف رشد فردی عملکرد سازگارانه شکل گرفته و گسترش یافته است. یکی از عوامل مهمی که با عملکرد شغلی افراد رابطه دارد بهزیستی روانشناختی و رضایت از زندگی است (۲). احساس بهزیستی به معنای ارزیابی کلی از زندگی است که بر اساس اهداف شخصی و میزان دسترسی به آنها شکل می گیرد. این عامل یکی از مهمترین نیازهای روانی بشر در زندگی تلقی می شود و به همین دلیل اثرات عمده ای بر شکل گیری شخصیت آدمی و در یک کلام مجموعه زندگی انسان دارد و در پی آن همیشه بر عملکرد انسان در سطوح مختلف تأثیر می گذارد (۳). بهزیستی روانشناختی یکی از سازه های چند وجهی است که اخیراً در حوزه روانشناسی مثبت نگر توجه زیادی را به خود جلب کرده است و محققان در صدد یافتن عوامل موثر بر آن هستند می توان گفت که بهزیستی روانشناختی می تواند بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان نقش مهمی داشته باشد انگیزه پیشرفت علاوه بر مرتبط بودن با مساله بهزیستی دانش آموزان، در امر یادگیری آنان نیز موثر است (۴). انگیزش پیشرفت تأثیر فراوانی بر عملکرد افراد دارد. به اعتقاد بسیاری از روان شناسان و مربیان همانند بلوم و واینر (۱۹۷۲) یکی از عوامل اساسی پیشرفت در کلاس درس عامل انگیزش است و اغلب مربیان به احتمال قوی با نظر بیوگلسکی موافقت می کنند که انگیزش عامل اساسی پیشرفت تحصیلی می باشد (۵). مطالعات نشان می دهد که هر چه شدت انگیزش پیشرفت بیشتر باشد به همان اندازه موفقیت فرد افزایش خواهد یافت (۵). باتل معتقد است که انگیزش تحصیلی گرایش همه جانبه به ارزیابی عملکرد خود با توجه به عالی ترین معیارها، تلاش برای موفقیت در عملکرد و برخورداری از لذتی که با موفقیت در عملکرد همراه است. دانش آموزان از سطوح متفاوتی از انگیزه تحصیلی برخوردارند، به همین علت در زندگی خود به شیوه های کاملاً متفاوتی رفتار می کنند (۶). لذا برای استفاده از این منابع اطلاعاتی گسترده، لازم است معلمان به سطوح عالی تفکر و خودشناسی دست یابند و در فرایندهای شناختی و حل مسئله که از نمودهای فراشناخت است، تبحر کافی داشته باشند (۷).

فراشناخت به آگاهی فرد از فرایندهای تفکر و نیز توانایی اداره نمودن فرایندهای شناختی اشاره دارد، امروزه در آموزش و پرورش اهمیتی دوچندان پیدا کرده است؛ چراکه افراد تحصیل کرده باید بتوانند با تصمیم گیری های درست و مناسب، مسائل پیچیده پیش رو را حل و فصل نمایند (۸). و به توانایی تفکر سطح بالاتر و به ویژه سطح فراشناختی دست یابند و از طریق آن سبک یادگیری مناسبی را استفاده کرده و در انتها به موفقیت تحصیلی دانش آموزان که از جمله اهداف مهم نظام آموزشی هر کشوری است، دست یابند. بر این اساس می توان دریافت احتمالاً موفقیت تحصیلی که از آن به عنوان توانایی گذراندن مراحل تحصیل یاد می شود، نیز از جمله عوامل متأثر از فراشناخت است (۸).

مطالعات نشان می دهد که بین ابعاد راهبردهای فراشناختی با پیشرفت فراگیران رابطه مثبت و معنی دار وجود دارد (۹). که جهت گیری تسلط، تخصیص منابع شناختی و خود تنظیمی شناختی را افزایش می دهد و افراد تسلط مدار در مقایسه با دانش آموزانی که اهداف عملکردی دارند، خود تنظیمی بهتر و لذت شناختی بیشتری را تجربه می کنند و استرس کمتری دارند (۱۰). حسینی و همکاران (۱۳۹۲) در مطالعه ی خود نقش واسطه ای راهبردهای شناختی و فراشناختی و هوش معنوی را در میان جهت گیری هدف های پیشرفت و پیشرفت تحصیلی تایید کرد (۱۱). امروزه عدم وجود علاقه و انگیزش در بین دانش آموزان دوره متوسطه یکی از معضلاتی است که دست اندرکاران مسائل آموزشی در تعلیم و تربیت با آن مواجه هستند. شاید بتوان گفت، افت سطح علمی یا تحصیلی موجود در مدارس و رخوت و سستی که در حال حاضر کیفیت و کمیت تعلیم و تربیت جامعه را تهدید می کند از پیامدهای این مسئله است (۵). همچنین با توجه به اینکه دانش آموزان هر کشور، بویژه دانش آموزان دوره دوم متوسطه که در آینده ای نزدیک دانشجویان آتی محسوب می شوند و مشاغل کلیدی هر کشور در آینده ای

نزدیک در دست آنان خواهد بود، و سرمایه مهم هر کشوری محسوب می_شوند، لزوم برنامه ریزی و سرمایه گذاری در حوزه سلامت و بویژه بهزیستی روانی آنان احساس می_شود، که با توجه به جنبه های روانشناختی آنان اهمیت این موضوع که با استفاده از از چه راهکارهایی می_توان به آنها در توسعه ی جنبه های جسمانی، روانی و شناختی کمک کرد، دوجندان می_شود. لذا شناسایی عوامل مرتبط با انگیزه پیشرفت تحصیلی و بهزیستی روانشناختی دانش آموزان می_تواند چشم انداز مناسبی را پیش روی دبیران و مربیان آموزشی، مدیران مدارس و دیگر برنامه ریزان آموزشی، در حوزه فراشناخت دانش آموزان قرار دهد و کیفیت سطح یادگیری در مراکز آموزشی را بالا برد. لذا با بررسی تحقیقات انجام شده در مورد رابطه بین فراشناخت با بهزیستی روانشناختی و انگیزه پیشرفت چنین بر می آید که تاکنون در این مورد تحقیقی جامع انجام نشده است. لذا محقق با توجه به این خلا تحقیق قصد دارد به بررسی ارتباط بین متغیرهای ذکر شده بپردازد و به این سوال پاسخ دهد که آیا بین فراشناخت با بهزیستی روانشناختی و انگیزه پیشرفت دانش آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه ی دو شهرستان خرم آباد رابطه معنا داری وجود دارد؟

۲-روش تحقیق

طرح پژوهش حاضر از نظر ماهیت و روش جزء تحقیقات توصیفی و پیمایشی است.

۱-۲. جامعه، نمونه و روش نمونه گیری

جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانش آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه ی دو خرم آباد در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ تشکیل می_دهد که براساس آمارنامه اخذ شده از واحد آمار و بودجه کارشناس متوسطه اداره مذکور ۱۲۹۴ نفر (۵۰۴ پسر، ۷۹۰ دختر) گزارش شده است. حجم نمونه براساس جدول کرسی و مورگان ۲۹۷ نفر تعیین شده که به شیوه تصادفی نسبی طبقه ای انتخاب شدند، معیار طبقه بندی، جنسیت (۱۱۶ نفر پسر، ۱۸۱ دختر) در نظر گرفته شد

۲-۲. ابزار گردآوری داده ها

در این برای گردآوری اطلاعات و اندازه گیری متغیرهای پژوهشی از سه پرسشنامه استاندارد آگاهی فراشناختی شراو و دنیسون (۱۲) (۱۹۹۴)، پرسشنامه بهزیستی روانشناختی ریف (۲) (۱۹۸۰) و پرسشنامه انگیزه پیشرفت تحصیلی هرمنس (۱۹۷۷) استفاده شد.

الف-پرسشنامه آگاهی فراشناختی شراو و دنیسون (۱۲)(۱۹۹۴).

پرسشنامه آگاهی فراشناخت^۲ (MAI) شامل ۵۲ عبارت خوداظهاری است که توسط اسکرا و دنیسون (۱۹۹۴) تهیه شده است. پرسشنامه شامل دو خرده مقیاس دانش شناختی و تنظیم فراشناختی است. مقیاس دانش شناختی برای سنجش مفاهیمی مانند: دانش اخباری، دانش روش و دانش موقعیتی بکار می رود. و خرده مقیاس تنظیم فراشناختی شامل مفاهیمی از آگاهی فراشناخت مانند: برنامه ریزی و سازماندهی، مدیریت اطلاعات، راهبردهای حذف اشتباه، ارزشیابی و نظارت ادراکی است. برای سنجش بعد دانش شناختی ۱۷ سوال و برای سنجش بعد تنظیم فراشناختی ۳۵ سوال طراحی شده است. نمره گذاری به صورت مقیاس دو گزینه ای درست و نادرست (۱ و ۰) اجرا می شود. روایی و پایایی پرسشنامه؛ شراو و دنیسون ضریب همسانی درونی مقیاس مذکور را بین ۸۸ تا ۹۳ درصد و ضریب پایایی را به روش آلفای کرونباخ ۹۳٪ گزارش کرده اند. در تحقیقات دلاور پور (۱۳۹۰) ضریب همبستگی بین مؤلفه ها را برای کل مقیاس ۹۵٪ و ضریب پایایی ۹۰٪ را برای کل مقیاس به دست آوردند.

^۲Metacognitive Awareness Inventory(MAI)

^۳Schraw & Dennison

ب- پرسشنامه بهزیستی روانشناختی ریف (۲)(۱۹۸۰)

این پرسشنامه توسط ریف^۴ (Reef) در سال ۱۹۸۰ طراحی شد. این مقیاس دارای ۱۸ سوال است، که برای هر عامل ۳ سوال طراحی گردیده است. و شش خرده مقیاس پذیرش خود، رابطه مثبت با دیگران، خود مختاری، زندگی هدفمند، رشد شخصی و تسلط بر محیط را ارزیابی می کند. ضریب پایایی این ابزار به وسیله ریف و کیس^۵ بین ۸۳/ تا ۹۱/ گزارش شده است و پایایی این مقیاس به روش باز آزمایی ۸۵/ بدست آمده است.

روش اجرا و نمره گذاری: در این پرسشنامه آزمودنی باید در یک طیف لیکرت ۶ درجه ای (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۶) مشخص سازد که تا چه حد با هریک از عبارات موافق یا مخالف است شیوه نمره گذاری گزینه های مقیاس های بهزیستی روانشناختی ریف بدین شرح است: کاملاً مخالف = ۱؛ تا حدی مخالف = ۲؛ کمی مخالف = ۳؛ کمی موافق = ۴؛ تا حدی موافق = ۵ و کاملاً موافق = ۶. تعلق می گیرد. برای بدست آوردن نمره مربوط به هر زیر مقیاس کافی است نمره همه عبارات مربوط به زیر مقیاس مورد نظر را با هم جمع کنید. از جمع امتیاز ۱۸ عبارت نیز نمره بهزیستی روانشناختی کلی بدست می آید. برای بدست آوردن نمره مربوط به هر زیر مقیاس کافی است نمره همه عبارات مربوط به زیر مقیاس مورد نظر را با هم جمع کنید. از جمع امتیاز ۱۸ عبارت نیز نمره بهزیستی روانشناختی کلی بدست می آید.

عبارات مربوط به هر زیر مقیاس:

۱- زیر مقیاس پذیرش خود: ۲-۸-۱۰

۲- زیر مقیاس روابط مثبت با دیگران: ۳-۱۱-۱۳

۳- زیر مقیاس خود مختاری: ۹-۱۲-۱۸

۴- زیر مقیاس تسلط بر محیط: ۱-۴-۶

۵- زیر مقیاس زندگی هدفمند: ۵-۱۴-۱۶

۶- زیر مقیاس رشد فردی: ۷-۱۵-۱۷

عبارات ۳-۴-۵-۹-۱۰-۱۳-۱۶-۱۷ به صورت معکوس نمره گذاری می شوند. در این پرسشنامه حدنمرات عبارت است از حد پایین نمرات (۱۸)، حد متوسط نمرات (۶۳) و حد بالای نمرات (۱۰۸) است. (ریف و کیس، ۱۹۹۵).

ج- پرسشنامه انگیزه پیشرفت تحصیلی هرمنس^۶ (۱۹۷۷)

پرسشنامه ۲۹ گویه ای انگیزه پیشرفت هرمنس بر صورت ۲۹ جمله ناقص بیان شده که به دنبال هر جمله ناقص چهار گزینه در نظر گرفته شده است. این گزینه ها بر حسب این که شدت انگیزه پیشرفت از زیاد به کم یا کم به زیاد باشد، به آنها نمره تعلق می گیرد. نمره گذاری پرسشنامه با توجه به ویژگی های ۹ گانه که سوالات بر اساس آنها نوشته شده، انجام می گیرد. بدین معنی که سوالات ۱، ۴، ۹، ۱۰، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۲۳، ۲۸، ۲۹ بصورت الف (۱)، ب (۲)، ج (۳)، د (۴)، و سوالات ۲، ۳، ۵، ۶، ۷، ۸، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۴، ۲۵، ۲۶، به صورت الف (۴)، ب (۳)، ج (۲)، د (۱) نمره گذاری می شوند. حداکثر و حداقل نمره فرد به ترتیب برابر با ۱۱۶ و ۲۹ می باشد. تفسیر آزمون بر اساس نمره کل است. نمره کل نمره ای است که از مجموع نمرات سوالات بدست می آید. اگر بالاتر از میانگین (۷۲/۵) باشد، نشانگر انگیزه پیشرفت بالا و اگر پایین تر از میانگین باشد، بیانگر انگیزه پیشرفت پایین در فرد می باشد (نوحی و همکاران، ۱۳۹۲). پایایی پرسشنامه سال ۱۳۹۳ توسط میری و دری با روش الفای کرونباخ ۰/۷۰ گزارش شده است. خدیوی و همکاران ضریب همبستگی سوالات را ۰/۵۷ گزارش نمودند. هرمنس برای برآورد روایی آزمون، روش اعتبار محتوی را به کار گرفت. و روایی پرسش نامه را با رفتارهای پیشرفت گرا برابر با

^۴- Ryff, C.D.

^۵- Ryff, C.D. & Keyes, C.

^۶- Herman's

۰/۸۸ گزارش شد. و اعتبار پرسشنامه را با روش باز آزمایی سه هفته ای برابر با ۰/۸۲ و ۰/۸۵ بدست آورد. (اکبری ۲۰۰۸) ضریب پایایی: ضریب پایایی پرسشنامه ها در تحقیق حاضر با حجم نمونه ۲۰ نفری از گروه نمونه و با استفاده از روش آلفای کرونباخ محاسبه شده که میزان اعتبار پرسشنامه آگاهی فراشناختی شراب و دنیسون (۱۹۹۴) برابر با ۰/۸۸۱، پرسشنامه بهزیستی روانشناختی ریف (۱۹۸۰) برابر با ۰/۹۳۴ و پرسشنامه انگیزه پیشرفت تحصیلی هرنس (۱۹۷۷) برابر با ۰/۸۶۷ و برای مؤلفه های دانش شناختی برابر با ۰/۷۹۱، مؤلفه تنظیم فراشناختی برابر با ۰/۸۳۴ محاسبه شده است.

۳-۲. تجزیه و تحلیل داده ها

برای تجزیه و تحلیل داده های آماری و بررسی فرضیه های پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSS از آماره های توصیفی و آزمون استنباطی متناسب با نوع داده ها و متغیرها استفاده می شود. تجزیه و تحلیل شامل دو بخش الف- آمار-توصیفی، شامل میانگین، انحراف معیار و نمودارهای مربوطه. ب- آمار استنباطی شامل آزمون کلموگروف-اسمیرنوف؛ ضریب همبستگی پیرسون، رگرسیون ساده و چندگانه به روش گام به گام می باشد.

۳- یافته ها

بعد از توصیف متغیرها و پاسخ های بدست آمده از جامعه آماری در این بخش که نتایج آن در جدول ۳ و ۲ بیان شده است به بررسی فرضیه های مطرح شده و آزمون آماری مورد استفاده در تحقیق پرداخته می شود. برای بررسی نرمال بودن داده ها از آزمون پیش فرض های آزمون یعنی آزمون کولموگروف اسمیرنوف استفاده شد. نتایج آزمون کولموگروف اسمیرنوف نشان داد که توزیع داده ها نرمال است زیرا سطح معنی داری برای متغیرهای پژوهش همگی بیشتر از ۰/۰۵ است ($Sig > 0/05$)، لازم به ذکر است، با توجه به نتیجه بدست آمده برای متغیرها، از آزمون پیرسون استفاده شد.

جدول ۳-۱ وضعیت جنسیت گروه نمونه

جنسیت دانش آموزان	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
پسر	۱۱۶	۳۹/۱	۳۹/۱
دختر	۱۸۱	۶۰/۹	۱۰۰
کل	۲۹۷	۱۰۰	

طبق جدول (۳-۱) ۳۹/۱ درصد پاسخگویان را دانش آموزان پسر و ۶۰/۹ درصد پاسخگویان را دانش آموزان دختر تشکیل می دهند.

جدول ۳-۲ وضعیت گروه نمونه بر حسب رشته تحصیلی

رشته تحصیلی	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تجمعی
علوم ریاضی و فیزیک	۱۰۵	۳۵/۴	۳۵/۴
علوم تجربی	۹۵	۳۲/۰	۶۷/۳
علوم انسانی	۶۰	۲۰/۲	۸۷/۵
فنی و حرفه ای	۳۷	۱۲/۵	۱۰۰/۰
جمع	۲۹۷	۱۰۰/۰	

جدول (۲-۳) نشان می‌دهد. ۳۵/۴ درصد افراد گروه نمونه در رشته علوم ریاضی و فیزیک؛ و تعداد ۳۲/۰ درصد در رشته علوم تجربی؛ و تعداد ۲۰/۲ درصد در رشته علوم انسانی و ۱۲/۵ درصد دانش‌آموزان در رشته‌های فنی و حرفه‌ای مشغول به تحصیل هستند.

جدول ۳-۳ شاخص‌های آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

ردیف	متغیر	تعداد	کمینه	بیشینه	میانگین	انحراف معیار
۱	فراشناخت	۲۹۷	۱۲	۵۲	۱۴/۲۱۴	۲/۷۱۶
۲	دانش شناختی	۲۹۷	۵	۱۷	۸/۵۹۸	۳/۲۹۱
۳	تنظیم فراشناختی	۲۹۷	۱۸	۳۵	۱۳/۵۳۴	۲/۴۳۸
۴	بهزیستی روانشناختی	۲۹۷	۱۸	۱۰۸	۶۳/۴۳۷	۴/۲۱۳
۵	انگیزه پیشرفت تحصیلی	۲۹۷	۲۹	۱۱۶	۴۵/۸۹۴	۵/۱۸۴

همانطور که جدول (۳-۳) نشان می‌دهد، میانگین نمرات فراشناخت برابر با ۱۴/۲۱۴ با انحراف معیار ۲/۷۱۶، میانگین نمرات دانش شناختی برابر با ۸/۵۹۸ با انحراف معیار ۳/۲۹۱، میانگین نمرات تنظیم فراشناختی برابر با ۱۳/۵۳۴ با انحراف معیار ۲/۴۳۸، میانگین نمرات بهزیستی روانشناختی برابر با ۶۳/۴۳۷ با انحراف معیار ۴/۲۱۳، میانگین نمرات انگیزه پیشرفت برابر با ۴۵/۸۹۴ با انحراف معیار ۵/۱۸۴ می‌باشد.

جدول ۳-۴ ماتریس همبستگی میان سازه‌ها در فرضیه‌های پژوهش

متغیر X	متغیر Y	تعداد	ضریب همبستگی پیرسون (r)	سطح معنی‌داری (Sig)
فراشناخت	انگیزه پیشرفت	۲۹۷	۰/۴۵۴	۰/۰۰۱
فراشناخت	بهزیستی روانشناختی	۲۹۷	۰/۳۵۶	۰/۰۰۱
دانش شناختی	بهزیستی روانشناختی	۲۹۷	۰/۳۸۸	۰/۰۰۱
تنظیم فراشناختی	بهزیستی روانشناختی	۲۹۷	۰/۳۶۱	۰/۰۰۱

نتایج جدول (۳-۴) نشان می دهد؛ ضریب همبستگی پیرسون بین دوه دو متغیر ها در هر ردیف در سطح آلفای ۰/۰۰۱ معنی دار است (Sig<0/۰۰۱). لذا چنین استنباط می شود که با ۹۹ درصد اطمینان بین دو متغیر رابطه مثبت معنی دار وجود دارد. یعنی با افزایش نمرات مربوط به تنظیم فراشناختی، دانش شناختی و فراشناخت، نمرات بهزیستی روانشناختی و انگیزه پیشرفت دانش آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه ی دو شهرستان خرم آباد افزایش می یابد. بنابراین فرضیه های پژوهش تایید می گردد.

آزمون رگرسیون چندگانه

پس از آن که تمام مفروضات تحلیل رگرسیون چندگانه مربوط به رابطه میان ابعاد فراشناخت با بهزیستی روانشناختی و انگیزه پیشرفت دانش آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه ی دو شهرستان خرم آباد مورد تایید قرار گرفت؛ به بررسی این فرضیه تحقیق که از میان ابعاد فراشناخت (دانش شناختی و تنظیم فراشناختی) کدامیک پیش بینی کننده بهتری برای بهزیستی روانشناختی و انگیزه پیشرفت دانش موزان است ؟ از تحلیل رگرسیون چندگانه به روش گام به گام استفاده شده است.

جدول ۳-۵: ضرایب رگرسیونی غیراستاندارد و استاندارد و آماره های آزمون معنی داری مربوطه

مراحل تحلیل	متغیرهای پیش بین	ضرایب غیر استاندارد		ضرایب استاندارد	آماره t	سطح معنی داری
		B	خطای استاندارد			
مرحله ۱	مقدار ثابت	۵/۶۰۱	۰/۶۱۰	-	۷/۵۵۸	P=۰/۰۰۱
	دانش شناختی	۰/۳۹۴	۰/۱۳۲	۰/۲۶۱	۲/۹۹۳	P= ۰/۰۰۳
مرحله ۲	مقدار ثابت	۰/۵۹۱	۰/۷۵۳	-	۴/۷۷۰	P= ۰/۰۰۱
	دانش شناختی	۰/۳۱۹	۰/۱۳۴	۰/۲۲۳	۲/۳۸۲	P= ۰/۰۱۹
	تنظیم فرا شناختی	۰/۲۸۳	۰/۱۲۷	۰/۱۹۰	۲/۲۳۳	P= ۰/۰۲۷

بر اساس نتایج جدول ۳-۵، بهترین پیش بینی کننده های بهزیستی روانشناختی، تنظیم فراشناختی و دانش شناختی هستند. بر اساس ضرایب بتا (β)، به ازای یک واحد افزایش در انحراف استاندارد بعد دانش شناختی، میزان بهزیستی روانشناختی ۰/۲۲۳ واحد و به ازای یک واحد افزایش در انحراف استاندارد بعد تنظیم فرا شناختی ، میزان بهزیستی روانشناختی ۰/۱۹۰ واحد افزایش می یابد.

بنابراین می توان معادله رگرسیونی را به صورت زیر نوشت:

$$(\text{بعد تنظیم فرا شناختی}) \times 0/190 + (\text{بعد دانش شناختی}) \times 0/223 = \text{بهزیستی روانشناختی}$$

۴- بحث:

پژوهش حاضر با هدف رابطه ی بین فراشناخت با بهزیستی روانشناختی و انگیزه پیشرفت دانش آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه ی دو شهر خرم آباد انجام گرفت. راهبردهای دانش شناختی و فراشناختی موجب افزایش انگیزه پیشرفت و پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان می شود. می توان با افزایش راهبردهای دانش شناختی و فراشناختی از طریق آموزش این راهبردها، انگیزه ی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را ارتقا داد.

نتایج مطالعه‌ی حاضر نشان داد بین دانش‌شناختی و انگیزه‌پیشرفت رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. در این راستا پژوهش جوانمرد، هوشمندجا و احمدزاد در سال ۲۰۱۲ نیز بیانگر رابطه معنادار مثبتی بین راهبردهای دانش شناختی و فراشناختی با انگیزش تحصیلی در دانش‌آموزان بوده است (۱۵-۱۳). ضریب همبستگی پیرسون نشان داد بین باورهای دانش‌شناختی با بهزیستی‌روانشناختی در دانش‌آموزان رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد. که این باورهای فراشناختی و احساس انسجام روانی هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیرمستقیم با بهزیستی روانشناختی رابطه معنادار دارند و می‌توانند آن را پیش بینی کنند همسو با مطالعه‌ی حاضر یافته‌های پژوهشی ول و میلر (۲۰۱۵) (۱۶) نشان داد که راهبردها و مهارت‌های فراشناختی آموختنی هستند و متغیر فراشناخت با متغیرهای شخصیتی مثل خلاقیت، توانایی ذاتی، استعدادها، انگیزه پیشرفت و پاره‌ای از ویژگی‌های شخصیتی ارتباط نزدیکی دارد که خود این متغیرها با سایر متغیرهای دیگر نیز به نوعی ارتباط دارند. در این راستا مطالعه‌ی حسین جناآبادی (۱۷) در مطالعه‌ی خود در سال ۱۳۹۵ نشان داد که بین راهبردهای فراشناختی و خلاقیت با سبک‌های یادگیری در دانش‌آموزان با خواهر و برادرهای با نیازهای ویژه رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد.

مطالعات نشان می‌دهد دانش‌آموزانی که مهارت‌هایی را کسب می‌کنند بیشتر انتظار موفقیت دارند و در نتیجه به انجام ابزار یادگیری به یادگیرنده کمک می‌کند تا اطلاعات تازه را برای ترکیب با اطلاعات قبلاً آموخته شده و ذخیره سازی آنها در حافظه دراز مدت آماده کند. وقتی که یادگیرنده با آموزش مهارت‌های مطالعه در یادگیری کسب توفیق کند از این راه رضایت خاطر نصیب او شده و در او نسبت به یادگیری بیشتر ایجاد انگیزه می‌شود. هم چنین مهارت‌های مطالعه نظیر یادداشت برداری، افزایش تمرکز، مدیریت افزایش مهارت‌های مطالعه می‌تواند منجر به پیشرفت تحصیلی و در نتیجه افزایش انگیزش در بین یادگیرندگان شود (۱۸) نتایج مطالعه‌ی عطارخامنه و سیف (۱۹) (۱۳۸۸) نشان داد پس از ۱۰ جلسه آموزش مهارت‌های فراشناختی به گروه آزمایش، تفاوت معناداری در سطح ($p > 2$) بین دو گروه وجود دارد و در این مقایسه، نمره گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل بیشتر بوده است

یافته‌های مطالعه‌ی رشید و همکاران (۱۳۹۳) نشان داد که دانش‌آموزان بیشتر آینده‌نگر مثبت هستند تا منفی. به طوری‌که بیشتر نگرش‌های مثبت نشان می‌دهند. همچنین مشخص شد بین بهزیستی روان شناختی با نگرش به زمان و بین پیشرفت تحصیلی با نگرش به زمان ارتباط معناداری وجود دارد بر اساس یافته‌ها می‌توان گفت که نگرش دانش‌آموزان به زمان می‌تواند پیش‌بینی کننده خوبی برای بهزیستی روان شناختی آنان و پیش‌بینی کننده‌ی وضعیت تحصیلی آنان باشد (۲۰). بنابراین با رشد و بهبود نگرش‌های مثبت در دانش‌آموزان می‌توان انتظار افزایش بهزیستی روانی آنان را داشت. دیره و بنی جمالی (۲۱) (۱۳۸۸) در مطالعه‌ی خود راهبردهای شناختی و فراشناختی به عنوان عامل میانجی‌گر، واسطه بین عوامل انگیزشی و پیشرفت تحصیلی برشمرد. رفیعی و همکاران (۲۲). در سال ۱۳۹۱ در پژوهشی به بررسی تأثیر آموزش مهارت‌های یادگیری و مطالعه فراشناختی بر انگیزش پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه دوم متوسطه شهر یزد پرداخت. نتایج نشان دادند که در چهارچوب محدودیت‌های تحقیق آزمایشی آموزش مهارت‌های یادگیری با رویکرد خودسازمان دهی بر انگیزش پیشرفت و عملکرد تحصیلی تأثیر مثبت و معنی‌دار داشته است.

بر خلاف مطالعه‌ی فوق زمانی و همکاران (۲۳) (۱۳۹۰) در پژوهشی به بررسی رابطه بین به کارگیری راهبردهای برنامه‌ریزی و مطالعه با انگیزش پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دختر مقطع راهنمایی شهر قم پرداخت. نتایج نشان داد بین رویکرد مطالعه‌ی عمیق و مطالعه‌ی سطحی با پیشرفت تحصیلی (معدل) رابطه معنادار وجود ندارد.

۵- نتیجه گیری :

بین فراشناخت، بین دانش شناختی و تنظیم فراشناختی با انگیزه پیشرفت، بهزیستی روانشناختی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه ناحیه‌ی دو شهرستان خرم آباد رابطه مثبت معنی‌دار وجود دارد. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نشان می‌دهد ابعاد دانش شناختی و تنظیم فراشناختی توانایی پیش بینی بهزیستی روانشناختی و انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه ناحیه‌ی دو شهرستان خرم آباد را دارند. شناسایی عوامل مرتبط با انگیزه پیشرفت تحصیلی و بهزیستی روانشناختی

دانش آموزان می تواند چشم انداز مناسبی را پیش روی دبیران و مربیان آموزشی، مدیران مدارس و دیگر برنامه ریزان آموزشی، در حوزه فراشناخت دانش آموزان قرار دهد و کیفیت سطح یادگیری در مراکز آموزشی را بالا برد.

پیشنهادهای مبتنی بر یافته های پژوهش

در آموزشگاه با همکاری مدیران و مشاوران جلساتی در زمینه سخت گویی و داشتن پشتکار و راههای افزایش اعتماد به نفس بصورت گروهی و ماهانه برگزار گردد.

۱. مشاوران مدارس متوسطه دانش آموزان را با چگونگی انتخاب دوست و ملاک های آنان در مشاوره های گروهی آشنا کنند.
۲. مدیران با کمک مشاوران مدارس، با برگزاری جلسات گروهی دانش آموزان آنان را در زمینه مدیریت زمان و اداره پویا داشتن و قدرت ریسک پذیری و نحوه عملکرد درست در انجام فعالیتهای آموزشی و تربیتی آشنا کنند.
۳. دبیران در کلاس های درسی خود، علاوه بر آموزش دروس تخصصی خود، دانش آموزان را با برگزاری مسابقات علمی در زمینه درس تخصصی خود، تمایل دانش آموزان را در تلاش مجدد برای انجام تکالیف ناتمام تشویق کنند.
۴. مربیان پرورشی برای با برگزاری مسابقات علمی و هنری و خلاقیت در آموزشگاه دانش آموزان را به داشتن تجربه های جدیدی که طرز فکر آنان را درباره خودشان و محیط پیرامون به چالش بکشد، مواجه کنند.
۵. مشاوران مداری متوسطه با کمک دبیران جامعه شناسی، با برگزاری گردهمایی های دانش آموزی در زمینه مسائل اجتماعی روز مره، آنان با استعدادهایشان آشنا ساخته و زمینه استحکام عقاید درست را برایشان فرام کنند.
۶. مشاوران مدارس برای دانش آموزان در کلاس های آموزشی و جلسات گروهی مشاوره ای چگونگی برنامه ریزی در زمینه انجام فعالیتهای شخصی و روزانه را آموزش دهند.
۷. مشاوران با اجرای تست های خودشناسی استاندارد، دانش آموزان را با ویژگیهای شخصیتی شان آشنا ساخته تا زمانی که مورد قضاوت منفی دیگران قرار می گیرند، از نظر رفتاری دچار تزلزل نشوند.

منابع

۱. Baker L. Metacognitive skills and reading. Handbook of reading research. 1984.
۲. Ryff CD, Keyes CLM. The structure of psychological well-being revisited. Journal of personality and social psychology. 1995;69(4):719.
۳. Huebner ES, Funk III BA, Gilman R. Cross-sectional and longitudinal psychosocial correlates of adolescent life satisfaction reports. Canadian journal of school psychology. 2000;16(1):53-64.
۴. Flavell JH. Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry. American psychologist. 1979;34(10):906.
۵. محمد قپ. بررسی رابطه پیشرفت تحصیلی با انگیزش پیشرفت و منبع کنترل در دانش آموزان سوم راهنمایی شهرکرد.
۶. Atkinson JW. Motivational effects in so-called tests of ability and educational achievement. Achievement motivation: Springer; 1980. p. 9-21.
۷. Kim D-H, Wang C, Ahn HS, Bong M. English language learners' self-efficacy profiles and relationship with self-regulated learning strategies. Learning and Individual Differences. 2015;38:136-42.
۸. جوادی، کیوان آرا، یعقوبی، زاده ح، عبادی. رابطه بین آگاهی فراشناختی از راهبردهای مطالعه و وضعیت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اصفهان. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی. ۲۰۱۰؛ ۱۰(۳): ۵۴-۴۶.
۹. مهدی سب، آیه ک، علیرضا اپ، سیدعابدین ح، احمد ح. بررسی رابطه باورهای مذهبی و شادکامی با موفقیت تحصیلی در دانشجویان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز.

۱۰. Golestani Nia N, Shehniyailagh M, Maktabi G. The causal relationship of self-efficacy and negative incentives with school performance mediated by perceived control, task value, hope and hopelessness in female secondary high school students. *Journal of School Psychology*. 2014;3(1):83-100.
۱۱. طیبیه ح، سیدسعید ت، نسرم ش، مهدی اپ، جمال ع. مقایسه تاثیر آموزش مبتنی بر وب و راهبردهای یادگیری شناختی و فراشناختی بر پیشرفت تحصیلی و خودکارآمدی دانشجویان پرستاری دانشگاه آزاد اسلامی واحد پیشوا.
۱۲. Schraw G, Dennison RS. Assessing metacognitive awareness. *Contemporary educational psychology*. 1994;19(4):460-75.
۱۳. ساوجی پ، آذر، گنجی، کامران، احمدزاده، محمود. تاثیر آموزش مهارت های زندگی بر انگیزش پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. فصلنامه رفاه اجتماعی. ۱۳۹۳؛ ۱۲(۴۷): ۶۵-۲۴۵.
۱۴. هوشمندجا، منیجه، جوانمرد، علی، مرعشی، منصور س. بررسی رابطه خودکارآمدی و راهبردهای شناختی-فراشناختی با پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان پسر مقطع متوسطه عشایر. فناوری آموزش. ۱۴۰۱؛ ۸(۲): ۹۷-۱۰۷.
۱۵. جوانمرد، پورقهرمانی. نقش هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی در تبیین و پیش بینی پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مقطع متوسطه. فصلنامه پژوهش های کاربردی در روان شناسی تربیتی. ۱۳۹۶؛ ۲(۳): ۳۱-۴۲.
۱۶. Greene BA, Miller RB, Crowson HM, Duke BL, Akey KL. Predicting high school students' cognitive engagement and achievement: Contributions of classroom perceptions and motivation. *Contemporary educational psychology*. 2004;29(4):462-82.
۱۷. های یادگیری در دانش آموزان با خواهر و جنابادی، حسین. بررسی رابطه راهبردهای فراشناختی و خلاقیت با سبک برادرهای دارای اختلالات بیرونی، درونی و هیجانی. دوفصلنامه راهبردهای شناختی در یادگیری. ۱۳۹۶؛ ۴(۶): ۱۰۵-۱.
۱۸. Greene B, Miller R. Influences on course performance: Goals, perceived ability, and self-regulation. *Contemporary Educational Psychology*. 1996;21(2):181-92.
۱۹. تاثیر آموزش راهبردهای یادگیری مطالعه فراشناختی بر انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان (۱۳۸۸). دو فصلنامه مطالعات تربیتی و روانشناسی. عطارخامنه، فاطمه و سیف، علی اکبر
۲۰. رشید، واصل ی، مسیب، فتحی. رابطه نگرش به زمان با بهزیستی روان شناختی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان. فصلنامه پژوهش های کاربردی در روان شناسی تربیتی. ۱۴۰۱؛ ۱(۲): ۶۲-۷۳.
۲۱. عزت د، شکوه السادات بنی ج. بررسی سهم عامل انگیزشی بر استفاده از راهبردهای شناختی و فراشناختی در فرایند یادگیری. مطالعات روانشناختی. ۱۳۸۸؛ ۱۳۸۸(۳).
۲۲. رفیعی، عاطفه. بررسی تاثیر آموزش مهارت های یادگیری بر انگیزش پیشرفت و عملکرد تحصیلی در دانش آموزان دختر پایه دوم متوسطه شهر یزد (۱۳۹۱). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه یزد.
۲۳. زمانی، خدیجه. بررسی رابطه بین به کارگیری راهبردهای برنامه ریزی و مطالعه با انگیزش پیشرفت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مقطع راهنمایی استان قم. (۱۳۹۰). پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.

Relationship between metacognition and psychological well-being and motivation of second year high school students in Khorramabad

Javad Beiranvand*^۱, Samira Shokri^۲

1-Master of Educational Management, Department of Educational Management, Faculty of Literature, Khorramabad Azad University, Lorestan, Iran. E-mail: Javad.Beiranvand@yahoo.com.

2-PhD Candidate of Food Safety and Hygiene, Department of Environmental Health, Food Safety Division, Faculty of Public Health, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran, Iran. E-mail: shokrisamira22@yahoo.com

Abstract

Objective: The aim of this study was to investigate the relationship between metacognition and psychological well-being and achievement motivation of high school students in the two districts of Khorramabad.

Research Method: The research sample includes 1294 high school students in the second district of Khorramabad in the academic year 1399-1398 who were selected by stratified random sampling method according to the sample size. For data collection, questionnaires of metacognition awareness, psychological well-being and motivation for academic achievement were used. The reliability coefficient of the questionnaires was calculated by Cronbach's alpha method of 0.881, 0.934 and 0.867, respectively. Pearson correlation coefficient and stepwise multiple regression statistical tests were used to analyze the data.

Results: The results showed that there is a significant positive relationship between metacognition, cognitive and metacognitive regulation with the motivation of progress, psychological well-being of high school students in the second district of Khorramabad. Also, the results of regression analysis show that cognitive dimensions and metacognitive regulation have the ability to predict psychological well-being and the motivation of secondary school students in the second district of Khorramabad.

Keywords: metacognition, psychological well-being, motivation for progress.